

Aan de Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie
Postbus 20301
2500 GC Den Haag

Betreft : aanbieding advies
Contactpersoon : drs. A.J. van Bommel, mr. L.R.H. Koekoek
Doorkiesnummer : 070-3619352
E-mail : a.j.van.bommel@minvenj.nl
Datum : 30 januari 2015
Ons kenmerk : RSJ 101/2372/2015/AvB/CK
Onderwerp : Financiële curatele

Geachte heer Teeven,

Naar aanleiding van uw vraag om enkele eerste gedachten te formuleren over het in het rapport *Stoppen of volharden* van Weijers en Van Drie opgenomen voorstel voor een nieuwe sanctie 'financiële curatele' laat de Raad u het volgende weten.

Definities en uitgangspunten volgens Weijers

Kenmerken en doelstelling van financiële curatele

De curatele inclusief het voortdurend afpakken van spullen moet jongeren het laatste zetje geven om van criminaliteit af te zien. Weijers en Van Drie verwachten dat de motivatie tot het stoppen met crimineel gedrag bij jonge veelplegers vergroot wordt door ze voortdurend en hinderlijk te volgen en verantwoording te laten afleggen over hun financiële situatie en bezittingen.

Doelgroep

Het gaat om jonge veelplegers die door vermogens- en/of geweldsdelicten (dure) spullen verwerven met als bijkomend oogmerk die te laten zien. Zij willen op een makkelijke manier aan hun spullen komen en lopen daarmee te koop.

Weijers en Van Drie zien als doelgroep die jongeren die om uiteenlopende andere redenen al een ontluikend besef hebben dat zij met misdaad moeten stoppen maar net nog teveel zijn gehecht aan makkelijk verworven 'rijkdom', en die ook nog kans hebben om tot een aanvaardbaar maatschappelijk bestaan te komen. Zodra zij beseffen dat 'misdad niet loont' zullen ze daarmee stoppen.

Financiële curatele als onderdeel van een groter geheel

Weijers en Van Drie noemen in hun boek een heel palet van middelen en maatregelen die kunnen bijdragen aan het vergroten van de motivatie tot stoppen met criminaliteit bij jongeren. Het is van groot belang om van meet af aan vast te stellen, zoals Weijers en Van Drie ook doen, dat financiële curatele niet is bedoeld als een op zichzelf staande sanctie of maatregel maar dat deze is ingebed in een groter geheel.

Dat grotere geheel wordt gevormd door (al bestaande) sancties, toezicht (=begeleiding en controle) en hulpverlening, waarbij ook ouders en andere relaties worden betrokken. Weijers en Van Drie benadrukken dat voor de

jongeren over wie zij het hier hebben, halve maatregelen niet helpen. Dus geen kale voorwaardelijke straf, maar een combinatie hiervan met toezicht en, bij zwaardere delicten, vrijheidsbeneming.

De combinatie met begeleiding moet ervoor zorgen dat de jongere niet alleen met criminaliteit stopt omdat deze niet (meer) loont, maar dat hij ook tot een andere levensinstelling en -invulling komt.

Overwegingen van de RSJ

Doelgroep

De doelgroep bestaat ongetwijfeld maar er is onvoldoende bekend over de omvang, samenstelling, achtergrond (waaronder cultuurgebonden kenmerken) en geografische spreiding. De omvang van de doelgroep, samen genomen met de omvang van de schade die uit dit soort criminaliteit voortvloeit, zijn bepalend voor de urgentie van de problematiek. Bij uitwerking van het voorgestelde idee zouden wij adviseren om eerst een heldere afbakening (definitie) van de doelgroep te formuleren en na te gaan wat de omvang en andere kenmerken van deze doelgroep zijn. Wellicht kan dit afgeleid worden uit bestaand onderzoeksmateriaal (bijvoorbeeld het veelplegersonderzoek van het WODC en de Top-600 Amsterdam, al zullen de betreffende populaties in meer of mindere mate verschillen). Als dat niet het geval is adviseren wij om nader onderzoek te doen, om te voorkomen dat de doelgroep veel kleiner blijkt te zijn dan wordt gedacht (wat bijvoorbeeld het geval was bij de gedragsbeïnvloedende maatregel), met alle nadelen van dien. Stelselmatige daders, vooral de al wat ouderen, die zich al in een criminele levenswijze hebben gehard, zijn met deze maatregel waarschijnlijk niet of veel minder te beïnvloeden en het is de vraag of zij dan tot de doelgroep moeten worden gerekend.

Begrippen die in verband worden gebracht met de doelgroep als 'status' en 'straatwaarde' zullen in het kader van dit onderzoek helder moeten worden gedefinieerd.

De methode

Wij stellen voor om onderscheid te maken tussen twee methoden:

- a. financieel toezicht¹ tijdens de periode van de (voorwaardelijke) straf en
- b. ontneming (afpakken) van gestolen goederen ten tijde van de arrestatie en rechtszaak.

Begeleiding

Begeleiding van (deze) jongeren bestaat al, de (jeugd)reclassering heeft veel van hen onder toezicht. Het financiële- en vermogensaspect lijkt hierbij echter vaak onderbelicht of anders gedefinieerd. Als er aandacht is voor inkomsten, gaat het over het verkrijgen van werk en inkomen, schulden en budgettering. Maar het idee van financieel toezicht betreft het beïnvloeden van jongeren die er juist doelbewust naar streven om hun geld te verdienen met criminaliteit. Financieel toezicht vraagt om een intensieve en rechtlijnige aanpak met bijbehorende bevoegdheden, die nu geen kenmerk van de begeleiding lijkt te zijn.

Wij ondersteunen het idee dat het de veelplegers zo moeilijk mogelijk moet worden gemaakt om crimineel geld te verdienen, dat de pakkans groot moet zijn en de consequenties snel en passend moeten zijn. Ontneming en financieel toezicht passen hier goed bij. Dit alleen zal bij de meesten echter onvoldoende leiden tot blijvende gedragsverandering. Daarvoor zijn ook een andere levensvisie, copingsvaardigheden (omgaan met ongemak en omgaan met groepsdruk), en een stabiele situatie op de verschillende (criminogene) leefgebieden nodig. Bij veelplegers met een verstandelijke beperking is daarnaast langdurige begeleiding nodig. Ontneming en financieel toezicht op veelplegers zal ons inziens dan ook ingepast moeten worden in een intensief en langdurig toezicht door de reclassering, waarbij ook het (gezins)systeem betrokken wordt.

¹ Om verarring te voorkomen met de bestaande rechtsfiguur onder curatelestelling geeft de Raad de voorkeur aan een term als financieel toezicht.

Het voortdurend controleren van iemands inkomsten en uitgaven en zijn bezittingen vraagt om deskundigheid en bevoegdheden voor financieel rechercheren. Die zien wij nu niet bij de reclassering. Behalve dat de reclassering hier deskundiger in moet worden, zal zij met andere instanties moeten samenwerken waar deze deskundigheid al aanwezig is. Sociale diensten, financiële recherche, belastingdienst, deurwaarders en financiële beheerders zullen hierbij moeten worden betrokken.

Binnen dit samenwerkingsverband kunnen taken op een slimme manier worden verdeeld. Zo kan het een lastige opgave voor de reclassering zijn om (financiële) recherche te combineren met een begeleiding waarin (ook) problematiek van uiteenlopende aard, inclusief het scheppen van een delictvrij toekomstperspectief, moet worden behandeld. Het kan dan doeltreffender zijn om de rekerchetaak elders te beleggen. Dit zijn keuzes die per individu anders kunnen uitpakken.

Het feit dat verschillende instanties nodig zijn maakt de haalbaarheid van het idee kwetsbaar. Elke dienst zal hiervoor prioriteiten moeten verleggen. De niet-justitiegebonden diensten kunnen vanuit justitie of reclassering hiervoor geen opdrachten krijgen. Zij hebben aan medewerking geen voordelen voor de eigen organisatie, het is vooraleerst extra werk. Zij zullen dus overtuigd moeten worden van de urgentie van deze problematiek en van de rol die zij hierin kunnen/moeten spelen.

Creëren van extra capaciteit en deskundigheid zal geld vergen. 'Afpakken' in justitieel verband heeft veelal het genereren van inkomsten als belangrijk doel. Bij de doelgroep waar we nu over spreken is dat niet het geval. Het gaat immers om het beïnvloeden van de motivatie van de veelplegers. Een kosten-batenanalyse moet daarom niet uitgaan van 'baten' in de betekenis van opbrengt voor de Schatkist.

Bevoegdheden, justitiële titels

Bevoegdheden voor financiële recherche en het 'afpakken' zijn (nu) verspreid over verschillende instanties en regelgeving.

De reclassering kan de onder toezicht gestelde opdragen om inzicht te geven in zijn vermogenspositie, ze kan huisbezoeken afleggen, maar is daarvan afhankelijk. De reclassering kan niet bij derden, zoals de bank, de gemeente of de belastingdienst gegevens opvragen als de cliënt daar geen toestemming voor geeft. Voor het constateren dat iemand over 'verdachte' bezittingen beschikt, is voortdurende en intensieve observatie nodig. Hier zullen zoals gezegd verschillende instanties aan moeten meewerken.

Met betrekking tot de 'intensieve observatie' past de kanttekening dat deze een wijdere kring van personen kan omvatten dan de onder toezicht gestelde jongere zelf. Privacy en rechtspositie van deze personen kunnen in het geding komen.

Voor het 'afpakken' moet gebruik worden gemaakt van bestaande justitiële titels. Die zijn slechts bedoeld in een vastgelegde context – veroordeling wegens een strafbaar feit. Bij deze gelegenheid zou maximaal kunnen worden ingezet op het ontnemen, wat al mogelijk is maar wat ons inziens vaker zou kunnen gebeuren. In dit verband kan worden opgemerkt dat de bestaande maatregel van conservatoir beslag weinig of niet lijkt te worden toegepast. Licht hier een mogelijkheid of wijst het weinige gebruik van dit middel juist op een hinderpaal voor ontneming die ook betekenis heeft voor het onderhavige idee? Een ander punt is dat bij minderjarigen hun ouders of andere wettelijke vertegenwoordigers financieel verantwoordelijk zijn en strikt genomen eigenaar van eventueel te ontnemen bezittingen. Wij adviseren eerst na te gaan hoe deze en mogelijke andere knelpunten bij ontneming verholpen kunnen worden.

Hierbuiten, op de langere termijn dus, zal ontneming altijd een lastige tot onmogelijke opgave blijven.

- a. buiten het veroordelend vonnis is er geen titel voor 'afpakken'. De belastingdienst kan mensen vragen naar de herkomst van hun inkomsten en bezittingen, kan ambtshalve een aanslag opleggen op basis van een geschat inkomen, maar kan geen bezittingen confisqueren;
- b. het gaat om bezittingen die niet altijd op naam staan geregistreerd en dus makkelijk kunnen worden verstopt of weggesluisd of als 'cadeau' worden bestempeld;
- c. deze jongeren zullen gauw afleren met dure schoenen of jas bij de reclassering op spreekuur te komen.

Tot slot is niet onbelangrijk wat de gevolgen zullen zijn van het zich niet houden aan de afspraken omtrent het financiële toezicht. Op grond van ervaringen met andere

voorwaardelijke straffen (bij jongeren) verwachten wij dat dan zeker niet in alle gevallen de voorwaardelijke detentie alsnog ten uitvoer gelegd zal worden. Ketenpartners, met name de jeugdreclassering, Raad voor de Kinderbescherming en OM zullen het niet altijd proportioneel en lang niet altijd wenselijk vinden om jongeren te laten insluiten en geven in dat geval nog een kans. Het gaat dan niet om uitvoerbaarheid maar om draagvlak en attitude van ketenpartners, die van invloed zijn op de uitvoering. Als dit inderdaad praktijk zou worden is het risico groot dat de financiële curatele in de praktijk weinig voorstelt, wat de effectiviteit en geloofwaardigheid van het justitiesysteem juist vermindert.

Mocht u dit plan verder uitwerken dan adviseren wij dus eerst een nadere analyse te maken en het systeem op kleine schaal uit te proberen.

Conclusie

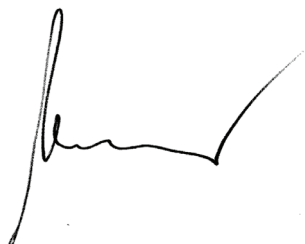
Het idee van financieel toezicht is het waard om nader te onderzoeken. Alleen na nader onderzoek is te bepalen in hoeverre sprake kan zijn van toegevoegde waarde ten opzichte van bestaande mogelijkheden en van een uitvoerbare praktijk.

Nader onderzoek is in ieder geval noodzakelijk ten aanzien van

- definiëring van de doelgroep (kenmerken);
- omvang van de doelgroep;
- noodzakelijke bevoegdheden;
- noodzakelijke actoren;
- noodzakelijke vaardigheden, bereidheid tot samenwerking en houding bij de beoogde actoren.

Hoogachtend,

namens de Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming,

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'L.A.J.M. de Wit', written in a cursive style.

mr. L.A.J.M. de Wit, algemeen voorzitter